

Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ПІДГОТОВЧОГО, 1-4
КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ГЛУХИХ**

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

Підготовчий, 1-4 класи

Укладачі: Литвинова В.В., старший науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, І.М. Родименко, завідувач кафедри корекційної педагогіки Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, О.О. Базилевська, старший викладач кафедри корекційної педагогіки Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Київ – 2014

**Навчальні програми
для підготовчого, 1-4 класів
спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів
для дітей глухих**

**ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА**

Невід'ємною частиною культури, одним із визначальних її проявів є образотворче мистецтво. Протягом тисячоліть мистецтво займало одне з пріоритетних місць за силою впливу на формування особистості дитини, розвиток її образної уяви, мислення, творчих здібностей та художньо-естетичного виховання.

Високорозвинені цивілізації ставили і продовжують ставити мистецтво у центрі всієї освіти, розуміючи його унікальні можливості для розвитку духовності та інтелекту, універсальну доступність різних форм творчості для сприйняття і засвоєння з ранніх років дитинства.

Образотворче мистецтво, як один з навчальних предметів, має важливе значення в художньо – естетичному вихованні сенсорного розвитку дитини із порушенням слуху. Крім того, образотворча діяльність – це своєрідний засіб компенсаторного впливу, корекції вторинних наслідків порушення слуху. Заняття з образотворчого мистецтва, безпосередня образотворча діяльність учнів пробуджують у них позитивні емоції, естетичне ставлення до оточуючої дійсності і творів мистецтва, побуту й звичаїв; розвивають асоціативне мислення, активізують допитливість, зорovu увагу, стимулюють розвиток творчих здібностей школярів.

Навчальна програма «Образотворче мистецтво» реалізує вимоги освітньої галузі «Мистецтво» (змістова лінія «Образотворче мистецтво») Державного стандарту початкової спеціальної загальної освіти, ґрунтується на програмі масової загальноосвітньої школи¹ та гармонійно поєднує навчально-виховний потенціал образотворчої культури з її естетично-мистецькою, зображально-моторною і творчо-діяльнісною складовими.

Програма ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, послідовності, наступності й неперервності змісту загальної мистецької освіти, єдності навчання і виховання. Диференціювання тем базується на принципах системності та циклічності подання матеріалу, узагальненого й об'єднаного в логічно-структурні блоки. Принципи поліхудожності, інтегративності та варіативності дають змогу вчителям повноцінно реалізувати свій творчий потенціал, застосувати педагогічний досвід, адаптувавши до програми, здійснювати диференціацію завдань, їхню інтерпретацію та аналіз, формувати інноваційні підходи й методи.

¹ Автори: Р.Т. Шмагло, Ж.С. Марчук, І.Б. Вачкова, О.В. Чорний, М.В. Гнатюк.

Засобами образотворчого мистецтва формується і розвивається в учнів зі зниженим слухом комплекс ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду.

Головними завданнями курсу є:

- формування емоційно-естетичного досвіду учнів з порушенням слуху, культури почуттів, елементарних світоглядних орієнтацій та оцінних суджень, основ національної та громадянської свідомості;
- особистісно-позитивного, художньо-естетичного сприйняття дійсності на основі емоційно-чуттєвого досвіду, здатності до художнього мислення та творчої активності;
- художньої компетентності учнів з порушенням слуху у процесі засвоєння основ образотворчої грамоти;
- елементарних умінь та навичок використовувати художні техніки й матеріали, засоби художньої виразності у власній творчій діяльності; розвиток чуттєво-емоційної сфери, здатності розуміти та інтерпретувати твори мистецтва (з урахуванням вікових та психофізичних можливостей), оцінювати естетичні явища;
- розвиток у дітей зі зниженим слухом універсальних особистісних якостей та здібностей: образного мислення, уяви, фантазії, спостережливості, зорової пам'яті, художнього смаку; розвиток цілеспрямованого зосередженого сприйняття кольору, форми, ритму, фактури поверхні тощо;
- розвиток художньо-практичних умінь, навичок і вміння використовувати набуті знання у самостійній художній діяльності;
- засвоєння учнями початкових знань про образотворче мистецтво та його роль у житті суспільства, культурному середовищі;
- основних понять з курсу образотворчого мистецтва через сприйняття композиції, форми, кольору, об'єму, простору, руху тощо;
- елементарних знань про специфіку художньо-образної мови різних видів образотворчого мистецтва та виражальні можливості художніх технік і матеріалів;
- розширення та засвоєння словникового запасу учнів у вигляді: словесного (усного), дактильного та жестового (як допоміжного) мовлення.

Програма передбачає такі види художньої діяльності учнів, як сприймання (естетичне сприймання дійсності та сприймання мистецтва) і практична художня діяльність (репродуктивно-творча і творча).

Сприймання передбачає розвиток естетичного сприйняття, вміння помічати красиве у навколишньому середовищі, емоційно відгукуватися та усвідомлювати красу, здатності до співпереживання; формування вміння висловлювати естетичне ставлення до творів мистецтва, оцінювати їх та інтерпретувати відповідно до вікових можливостей.

Практична художня діяльність у початковій школі має пропедевтичний характер і передбачає ознайомлення з різноманітними художніми матеріалами й техніками та включає роботу за зразком, з пам'яті, з натури, за уявою на площині та в об'ємі.

Структура програми базується на засадах особистісно-орієнтованого навчання і побудована за концентричним принципом освоєння навчального матеріалу, який допускає повторне вивчення окремих тем і понять змістової лінії у кожному наступному році навчання з розширенням змісту й поглибленням рівня його викладу.

Матеріал програми згруповано у блоки-теми, кількість уроків та тематика завдань в яких є **орієнтовною**. Вчитель на свій вибір може визначати послідовність виконання репродуктивних, практичних, творчих завдань і вправ, самостійно обирати орієнтовні тематичні завдання та художні техніки і матеріали із запропонованих програмою.

ПІДГОТОВЧИЙ КЛАС

Абетка образотворчого мистецтва

У програмі підготовчого класу головна увага приділяється опануванню учнями основ формотворення, компонування на площині та кольорознавства. При цьому теми 1, 2 є вступними, а 3, 4, 5 — такими, що розширюють і поглиблюють компетентність учнів стосовно форми, кольору та елементарних засобів компонування. Супутні навчальні завдання мають на меті ознайомлення (на пропедевтичному рівні) з художніми матеріалами та з основними видами візуальних мистецтв.

Освітні завдання:

- при створенні образу вчитель застосовує різноманітні засоби художньої виразності (колір, форму, лінії, штрихи, пропорції, композицію, пластичність, різнофактурність та ін.);
- удосконалює технічні вміння і навички створення образів;
- залучити до використання різних нетрадиційних технік (штампування, плямографію, монотипія).

Підготовчий клас

1 година на тиждень - 35 годин на рік (з них 3 години — резервний час)

№ з/п	К-сть годин	Зміст	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Корекційно-розвивальна лінія
1	8	<p>Відтворення простих форм лінією, плямою, в об'ємі</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖Бесіда «Краса навколо нас». Загальне ознайомлення з поняттям «образотворче мистецтво», а також з матеріалами й інструментами, якими працює художник. ❖Різноманітність форм навколишнього світу. Прості геометричні форми: прямокутник, квадрат, трикутник, коло, овал. ❖Лінія, штрих як засоби створення форми. Графічні матеріали та інструменти. Прийоми роботи графічни- 	<p>Учень/учениця: <i>Відчуває та намагається виразити (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами та в образотворчій діяльності):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • емоційне ставлення до краси природних форм. <p><i>Виявляє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • інтерес до творів образотворчого мистецтва та художньої діяльності. <p><i>Розпізнає:</i> прості геометричні форми.</p>	<p>Цілеспрямоване слухо-зорове, жестове сприймання і розуміння знайомого звернення .</p> <p>Формування вміння користуватися звукопідсилювальною апаратурою індивідуального і загального використання.</p> <p>Формування мислительних операцій аналізу, порівняння і узагальнення на матеріалі побаченого.</p>

2	7	<p>ми інструментами.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Види і типи ліній. Виразальні можливості лінії. Створення (на елементарному рівні) виразного образу лінійними засобами на основі творчої уяви. ❖ Елементарні засоби компонування простих форм на площині. Створення композиції з ліній. Правила користування гуашевими фарбами та пензлем. ❖ Виразальні можливості силуетної форми. Виготовлення силуетних форм за допомогою шаблонів. Правила роботи з ножицями та кольоровим папером. ❖ Заповнення площини аркуша силуетними зображеннями. Послідовність дій у роботі при виготовленні аплікації з природних матеріалів. ❖ Передавання простих форм в об'ємі. Ліплення природної форми за зразком. Правила роботи з пластиліном. <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Що я люблю малювати», «Різнокольорові кульки», «Прапорці», «Повітряні змії», «Зображення метелика геометричними фігурами», «Будинок з парканом», «Диво-дерево» (колективна форма роботи), «Сімейка грибів» тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір). кольорові олівці, фломастери, кулькові</p>	<p><i>Називає (жестовими за можливостями словесними, дактильним, засобами за допомогою вчителя):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • деякі художні матеріали та інструменти (олівець, фломастер, ручки, крейда, гуаш, папір, пластилін, природні матеріали); • диференціює лінії за товщиною, довжиною, формою (пряма, хвиляста, довга, коротка). <p>Уміє (на елементарному рівні):</p> <ul style="list-style-type: none"> • проводити лінії різного виду і типу графічними інструментами та матеріалами; • намагається: • передавати основний, узагальнений характер форми: лінією, силуетом (у зображенні на площині) або в об'ємі (у ліпленні); • передавати співрозмірність окремих складових частин форми; • рівномірно заповнювати зображенням площину аркуша; • створювати прості предмети графічними засобами; • відтворювати форму простих об'єктів конструктивним способом ліплення (складання цілого з частин); • користуватися графічними матеріалами, гуашевими фарбами, пластиліном, ножицями та кольоровим папером; • раціонально організовувати і прибирати робоче місце. <p><i>Дотримується:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правил безпосереднього користування 	<p>Формування вміння висловлювати свої враження за допомогою природних жестів, словесно за можливостями дитини та з допомогою дактилю.</p> <p>Позначення словом усвідомлених фактів.</p> <p>Сприйняття на слухо-зоровій основі (жести, читання з губ) зверненого мовлення вчителя.</p> <p>Осмислення зверненого запитання.</p> <p>Навчання впевненої відповіді.</p> <p>Виховання охайності, культури поведінки під час уроку.</p> <p>Прищеплення позитивного ставлення до образотворчого мистецтва, до самої практичної роботи.</p> <p>Розвиток окомірної оцінки предметів (ширина та довжина ліній, розмір фігур, відстань між ними).</p> <p>Виявлення елементів зображеного предмета.</p>
---	---	---	--	---

3	1 9	<p>ручки, крейди, гуаш, папір білий та кольоровий, природні матеріали (засушені листочки, квіти), пластилін тощо. Графічні, живописні та змішані техніки, аплікація, ліплення.</p> <p>Елементарні засоби компонування простих форм</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Поняття композиції (на пропедевтичному рівні). Заповнення площини аркуша (велике зображення). ❖ Поняття про лінію горизонту. Розміщення елементів зображення з дотриманням їх просторового взаєморозташування (біля, над, під, зліва, справа, вгорі, внизу). ❖ Поняття про основні (жовтий, червоний, синій) та похідні (жовто-гарячий, зелений, фіолетовий) кольори. Способи утворення похідних кольорів. Ознайомлення з прийомами користування гуашевими та акварельними фарбами, пензлями, палітрою. ❖ Ознайомлення зі спектральними кольорами та їхньою послідовністю. Розбіл і замутнення спектральних кольорів; відтінки кольорів (світло-зелений, темно-синій та ін.). ❖ Ознайомлення з групами «теплих» та «холодних» кольорів. ❖ Поняття декору. Вирізування симетричної силуетної форми та її оздоблення простими елементами. 	<p>матеріалами та інструментами при використанні тематичних завдань.</p> <p>Учень/учениця: <i>Відчуває та намагається виразити (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами і в образотворчій діяльності):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • емоційне ставлення до багатства барв у навколишній дійсності та в мистецтві. <p><i>Розпізнає та називає (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • матеріали й інструменти художника-живописця; • спектральні кольори; • три основні кольори та похідні від них кольори, користується ними в практичній діяльності. <p>Уміє (на елементарному рівні):</p> <ul style="list-style-type: none"> • користуватися палітрою; • намічати лінію горизонту; • складати, вирізувати та прорізувати прості силуетні форми. <p><i>Намагається (на елементарному рівні):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • повністю заповнювати площину аркуша за допомогою великого зображення або рівномірного розташування зображуваних 	<p>Розвиток уявлень про просторове розташування предметів.</p> <p>Сприймання і розуміння зверненого до учня мовлення вчителя: вказівок, пояснень.</p> <p>Наслідування дій учителя.</p> <p>Усвідомлення змін малюнків, називання зображеного за допомогою жестів, дактиля і за можливостями словесно.</p> <p>Виховання охайності, культури поведінки під час уроку; позитивного ставлення до образотворчого мистецтва, до самої практичної роботи.</p> <p>Розвиток окомірної оцінки предметів (ширина та довжина</p>
---	--------	--	--	---

4	<p>❖ Витинання як вид художньої роботи з папером. Вирізування симетричних форм із застосуванням однієї або декількох вісей симетрії.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Танок кольорів», «Хатинка під горою», «Веселка», «Спекотливий день», «Райдужні квіти», «Святкова ялинка» (колективна форма роботи), «Чарівні сніжинки».</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): гуаш, акварель, фломастери, ручки, папір білий, кольоровий, тонований, фольга тощо. Графічні, живописні та змішані техніки, аплікація (з можливим доопрацюванням фломастером, кульковою ручкою), витинання.</p> <p>УЗАГАЛЬНЕННЯ</p> <p>Зображення основних форм і їхніх частин у графіці та живописі</p> <p>❖ Усвідомлення вибору положення аркуша паперу залежно від форми об'єкта зображення.</p> <p>❖ Розмаїття форм. Взаємозв'язок основної форми та її частин.</p> <p>❖ Особливості зображення складної форми на основі простих форм. Порівняння</p>	<p>елементів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • працювати одразу фарбами (без попереднього нанесення контуру олівцем); • утворювати похідні кольори шляхом змішування основних кольорів (на палітрі та безпосередньо в роботі); • утворювати розбілені й замутнені кольори додаванням білої та чорної фарб; • оздоблювати простими геометричними елементами силуетні форми. <p>Має елементарне уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> • послідовність роботи над малюнком; • основні правила організації робочого місця; <p>правила безпечної та раціональної роботи з художніми матеріалами й інструментами.</p> <p>Дотримується правил:</p> <ul style="list-style-type: none"> • техніки безпеки при роботі з ножицями, пензлями. <p>Прагне:</p> <ul style="list-style-type: none"> • прикрашати середовище власними художніми виробами. <p>Учень/учениця: Виявляє емоційне ставлення (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами та в образотворчій діяльності):</p> <ul style="list-style-type: none"> • до краси зимової і весняної природи в творах мистецтва та в навколишньому 	<p>ліній, розмір фігур, відстань між ними).</p> <p>Виявлення елементів зображеного предмета.</p> <p>Розвиток уявлень про просторове розташування предметів.</p> <p>Вироблення навичок користування індивідуальною та груповою звукопідсилювальною апаратурою.</p> <p>Вправляння у читанні з губ та зорового сприймання жестів.</p> <p>Наслідування дій учителя.</p> <p>Усвідомлення змін малюнків, називання зображеного за допомогою жестів, (за можливостями) слів і дактиля.</p> <p>Виховання адекватного емоційного ставлення до естетичного в оточуючій дійсності, позитивного ставлення до навчально-практичної діяльності.</p> <p>Формування елементарного вміння висловлюватися (жестами, дактилем, словесно за своїми можливостями) з приводу творів мистецтва.</p> <p>Розвиток чуттєвого ставлення до образотворчого мистецтва.</p> <p>Засвоєння елементарних понять композиції, основних та похідних</p>
---	---	---	---

4	4	<p>розмірів форм та їхніх складових частин.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Виразальні можливості ліній (актуалізація знань). Створення виразного образу графічними засобами на основі творчої уяви. ❖ Закріплення знань про лінію горизонту. Поняття плановості. Ознайомлення з технікою набризку. ❖ Поглиблення знань про колір, його виразальні можливості. Асоціативне сприйняття кольорів («веселий», «легкий», «ніжний» тощо). ❖ Створення засобами кольору певного за характером виразного образу. ❖ Елементарні поняття про гармонію споріднених кольорів (наприклад, блакитний — синій — фіолетовий, світло-зелений — зелений — темно-зелений тощо). ❖ Симетрія як засіб гармонізації форми. Ознайомлення з технікою монотипії. <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Веселий Сніговик», «Синичка», «Ялинки - лісові красуні», «Їжачок-хитрачок», «Снігопад», «Весняна поляна», «Квітка для мами», «Дивовижні метелики», «Весняне чудо-дерево» (колективна форма роботи).</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір). фломастери, кольорові олівці, ручки, кольорові крейди, гуаш, акварель, кольоровий чи тонований папір тощо. Кляксографія, техніка набризку, монотипія, аплікація, інші графічні,</p>	<p>світі.</p> <p><i>Аналізує (за допомогою вчителя - жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • основну форму, її взаємозв'язок з частинами. <p><i>Розпізнає і називає (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • «холодні» кольори; • основні й похідні кольори, відтінки кольорів (приміром: темно-синій, жовто-зелений). <p><i>Намагається:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • раціонально організувати робоче місце; • передавати в зображенні елементарні співвідношення частин форми; • повністю заповнювати аркуш зображенням; • розміщувати зображення предметів у межах площини землі; • передавати стан природи (зимової, весняної) засобами живопису. <p><i>Має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • положення аркуша (горизонтальне, вертикальне) залежно від форми об'єкта зображення; • лінію горизонту. <p><i>Уміє (на елементарному рівні):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • користуватися палітрою; • змішувати фарби з метою отримання необхідних (світлих, темних) відтінків кольорів; 	<p>кольорів.</p> <p>Автоматизація правильної вимови звуків під час мовлення.</p> <p>Подолання артикуляційних труднощів під час вимови.</p> <p>Формування вміння оцінювати виробу учнів на основі елементарного аналізу роботи. Виховання комунікативної активності під час бесіди.</p> <p>Розуміння значень слів, сприймання на слухо-зоровій основі та знання жестів словника: <i>альбом, папір, аркуш, олівці, фломастер, пензлик, гумка, фарба, малюнок, деталь, малювати, сприймати, дивитися, порівнювати, ліпити, розкачувати, розім'яти, доліпити, повторення, червоний, жовтий, синій, світлий, темний, м'який, твердий, круглий, довгий, короткий, трикутник, квадрат, прямокутник, овал, куля.</i></p> <p>Розуміння фрази типу: <i>підготуй робоче місце, постав баночку з водою, дивись, як треба малювати, малюй посередині аркуша паперу, уважно дивись, вмочи пензлик у воду, розімни пластилін, намалюй... з уяви, починай малювати... зі ..., вимовляй правильно звук ..., уважно</i></p>
5	5			

	<p>живописні та змішані техніки.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Веселий Сніговик», «Синичка», «Ялинка - лісові красуні», «Їжачок-хитрячок», «Снігопад», «Весняна поляна», «Квітка для мами», «Дивовижні метелики», «Весняне чудо-дерево» (колективна форма роботи).</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір). фломастери, кольорові олівці, ручки, кольорові крейди, гуаш, акварель, кольоровий чи тонований папір тощо. Кляксографія, техніка набризку, монотипія, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Цілісність форми в скульптурі та архітектурі</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Цілісність форми. Особливості створення складної форми на основі простих форм в об'ємі. ❖ Зображення в об'ємі птахів, тварин з урахуванням пропорцій. Узгодження основної форми з елементами декору. ❖ Поняття про будову людини (тулуб, голова, руки, ноги), порівняння частин тіла за формою та розміром. ❖ Складові частини будівлі. Визначення основного (геометричного) характеру форми будівлі. <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Домашні улюбленці», «Дивовижний птах», «Веселий клоун», «Хатинка</p>	<ul style="list-style-type: none"> • малювати на площині фарбами (крейдою, фломастером). <p><i>Дотримується:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами. <p>Учень/учениця: <i>Відчуває і намагається виразити (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами та в образотворчій діяльності).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • емоційне ставлення до краси форм навколишнього світу. <p><i>Розпізнає й називає (жестовими, за можливостями словесними, дактильним,</i></p>	<p><i>слухай, що я кажу, повтори за мною та виконання відповідних дій.</i></p>
--	--	---	--

	<p>черепахи», (колективна форма роботи).</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір)!</p> <p>пластилін (глина), білий чи кольоровий папір, фольга, гуаш, фломастери тощо. Ліплення, паперопластика, аплікація (можливо, у поєднанні з витинанням чи доопрацюванням фарбами та графічними матеріалами), графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Стилізування й орнаментальне оздоблення форм у декоративно-прикладному мистецтві</p> <p>Розширення уявлень про декоративне прикрашання форм геометричними елементами. Поєднання силуетної форми та декору.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Поняття візерунка та орнаменту (на елементарному рівні). Спрощення форм рослинного світу під час створення орнаменту. ❖ Створення декоративного образу із суцільного шматка пластиліну. Елементарна узгодженість об'ємної форми та декору. ❖ Поняття оригамі як виду художньої роботи з папером. <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Кольорові крапанки», «Весняна хустина», «Дивовижна квітка», «Кораблик».</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на</p>	<p><i>засобами та за допомогою вчителя):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • прості геометричні форми; • основні складові частини споруд, будови птахів, тварин, людини. <p>Має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості ліплення із суцільного шматка пластичного матеріалу. <p>Намагається:</p> <ul style="list-style-type: none"> • передавати в об'ємі елементарні співвідношення частин форми; • узгоджувати основну форму з елементами оздоблення; • виконувати елементарні об'ємні зображення в техніці паперопластики. <p>Проявляє:</p> <ul style="list-style-type: none"> • кмітливість, аналітичне мислення в процесі виконання дидактичних вправ. <p>Дотримується: правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами.</p> <p>Учень/учениця: <i>Виявляє й елементарно висловлює (жестовим, за можливостями словесними, дактильним, засобами за допомогою вчителя):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • своє емоційно-ціннісне ставлення до естетичного в навколишньому світі та творах мистецтва, використовуючи при цьому засвоєні художні терміни й поняття. <p>Має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> • візерунок та орнамент; 	
--	--	--	--

	<p><i>вибір</i>): гуаш, фломастери, ручки, пластилін (глина), білий чи кольоровий папір тощо. Ліплення, аплікація (можливо, у поєднанні з витинанням чи доопрацюванням фарбами та графічними матеріалами), розпис, орігами, графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • спрощення форм рослинного світу під час створення орнаменту; • орігами як вид художньої роботи з папером. <p><i>Намагається:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • спрощувати на елементарному рівні природні форми; • поєднувати силуетну форму та декор; • виконувати об'ємні зображення із суцільного шматка пластичного матеріалу та прикрашати їх декором; • раціонально організувати робоче місце. <p><i>Дотримується:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами. <p><i>Володіє:</i> елементарними навичками роботи в колективі.</p>	
--	---	--	--

1 КЛАС

ГраMATика образотворчого мистецтва

У програмі 1-го класу головна увага приділяється опануванню учнями основ формотворення, компоновання на площині та кольорознавства. При цьому теми 1, 2 є вступними, а 3, 4, 5 — такими, що розширюють і поглиблюють компетентність учнів стосовно форми, кольору та елементарних засобів компоновання. Супутні навчальні завдання мають на меті ознайомлення (на пропедевтичному рівні) з художніми матеріалами та з основними видами візуальних мистецтв.

1 година на тиждень - 35 годин на рік (з них 3 години — резервний час)

№ з/п	К-сть годин	Зміст	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Корекційно-розвивальна лінія
1	8	<p>Відтворення простих форм лінією, прямою, в об'ємі</p> <p>❖Бесіда «Краса навколо нас». Загальне ознайомлення з поняттям «образотвор-</p>	<p>Учень/учениця: <i>Відчуває та намагається виразити</i></p>	Розвиток моторики руки та

	<p>че мистецтво», а також з матеріалами й інструментами, якими працює художник.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Різноманітність форм навколишнього світу. Прості геометричні форми: прямокутник, квадрат, трикутник, коло, овал. ❖ Лінія, пляма, крапка, штрих як засоби створення форми. Графічні матеріали та інструменти. Прийоми роботи графічними інструментами. ❖ Види і типи ліній. Виразальні можливості лінії. Створення (на елементарному рівні) виразного образу лінійними засобами на основі творчої уяви. ❖ Елементарні засоби компонування простих форм на площині. Створення композиції з ліній. Правила користування гуашевими фарбами та пензлем. ❖ Виразальні можливості силуетної форми. Виготовлення силуетних форм за допомогою шаблонів. Правила роботи з ножицями та кольоровим папером. ❖ Заповнення площини аркуша силуетними зображеннями. Послідовність дій у роботі при виготовленні аплікації з природних матеріалів. ❖ Передавання простих форм в об'ємі. Ліплення природної форми за зразком. Правила роботи з пластиліном. <p>Орієнтовні тематичні завдання:</p>	<p><i>(жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами та в образотворчій діяльності):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • емоційне ставлення до краси природних форм. <p><i>Виявляє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • інтерес до творів образотворчого мистецтва та художньої діяльності. <p><i>Розпізнає:</i></p> <p>прості геометричні форми.</p> <p><i>Називає (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами та за допомогою вчителя):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • деякі художні матеріали та інструменти (олівець, фломастер, ручки, крейда, гуаш, папір, пластилін, природні матеріали); • диференціює лінії за товщиною, довжиною, формою (пряма, хвиляста, довга, коротка). <p><i>Уміє (на елементарному рівні):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • проводити лінії різного виду і типу графічними інструментами та матеріалами. <p><i>Намагається:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • передавати основний, узагальнений характер форми: лінією, силуетом (у зображенні на площині) або в об'ємі (у ліпленні); • передавати співрозмірність окремих складових частин форми; • рівномірно заповнювати зображенням площину аркуша; • створювати прості предмети графічними засобами; 	<p>формування технічних навичок.</p> <p>Розвиток уяви, (малювання з уяви, за зразком).</p> <p>Формування вміння користуватися звукопідсилювальною апаратурою індивідуального та групового користування.</p> <p>Сприймання і розуміння знайомих слів, фраз, словосполучень.</p> <p>Вивчення жестових позначень нових слів.</p> <p>Розуміння вже вивчених специфічних слів, термінів.</p> <p>Вивчення написання нових слів.</p>
--	---	--	---

2	7	<p>«Сяє ясне сонечко», «Прапорці та повітряні кульки», «Пригоди Лінії та Крапки», «Добрий і лихий звір», «Святковий салют», «Овочі та фрукти», «Равлик на листочку» тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір). кольорові олівці, фломастери, кулькові ручки, крейди, гуаш, папір білий та кольоровий, природні матеріали (засушені листочки, квіти), пластилін тощо. Графічні, живописні та змішані техніки, аплікація, ліплення.</p> <p>Елементарні засоби komponування простих форм</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Поняття композиції (на пропедевтичному рівні). Заповнення площини аркуша (велике зображення). ❖ Поняття про лінію горизонту. Розміщення елементів зображення з дотриманням їх просторового взаєморозташування (біля, над, під, зліва, справа, вгорі, внизу). ❖ Поняття про основні (жовтий, червоний, синій) та похідні (жовто-гарячий, зелений, фіолетовий) кольори. Способи утворення похідних кольорів. Ознайомлення з прийомами користування гуашевими та акварельними фарбами, пензлями, палітрою. ❖ Ознайомлення зі спектральними кольо- 	<ul style="list-style-type: none"> • відтворювати форму простих об'єктів конструктивним способом ліплення (складання цілого з частин); • користуватися графічними матеріалами, гуашевими фарбами, пластиліном, ножицями та кольоровим папером; • раціонально організувати і прибирати робоче місце. <p><i>Дотримується:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правил безпосереднього користування матеріалами та інструментами при використанні тематичних завдань. <p>Учень/учениця: <i>Відчуває та намагається виразити (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами і в образотворчій діяльності):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • емоційне ставлення до багатства барв у навколишній дійсності та в мистецтві. <p><i>Розпізнає та називає (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • матеріали й інструменти художника-живописця; • спектральні кольори; • три основні кольори та похідні від них кольори, користується ними в практичній 	<p>Координація зорового та дотикового аналізаторів (ока, руки). Виховання та розвиток образного мислення.</p> <p>Збагачення словникового запасу. Формування навичок виправлення своєї вимови самостійно та за допомогою вчителя.</p> <p>Сприймання і розуміння назв усіх кольорів Жестове, словесне) та їх відтінків, по можливості чітко і правильне дактелювання цих слів і за можливостями їхнє промовляння.</p>
---	---	--	---	---

3	1 9	<p>рами та їхньою послідовністю. Розбїл і замутнення спектральних кольорів; відтінки кольорів (світло-зелений, темно-синій та ін.).</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Ознайомлення з групами «теплих» та «холодних» кольорів. ❖ Поняття декору. Вирізування симетричної силуетної форми та її оздоблення простими елементами. ❖ Витинання як вид художньої роботи з папером. Вирізування симетричних форм із застосуванням однієї або декількох вісей симетрії. <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Осіннє дерево», «Осіній день», «Три веселих гноми», «Яким буває небо», «Синє небо, синє море...», «Святкова ялинка» (колективна форма роботи), «Чарівні сніжинки».</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір): гуаш, акварель, фломастери, ручки, папір білий, кольоровий, тонований, фольга тощо. Графічні, живописні та змішані техніки, аплікація (з можливим доопрацюванням фломастером, кульковою ручкою), витинання.</p> <p>Узагальнення</p> <p>Зображення основних форм і їхніх частин у графіці та живописі</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Усвідомлення вибору положення аркуша паперу залежно від форми об'єкта зображення. 	<p>діяльності.</p> <p>Уміє (на елементарному рівні):</p> <ul style="list-style-type: none"> • користуватися палітрою; • намічати лінію горизонту; • складати, вирізувати та прорізувати прості силуетні форми. <p>Намагається (на елементарному рівні):</p> <ul style="list-style-type: none"> • повністю заповнювати площину аркуша за допомогою великого зображення або рівномірного розташування зображуваних елементів; • працювати одразу фарбами (без попереднього нанесення контуру олівцем); • утворювати похідні кольори шляхом змішування основних кольорів (на палітрі та безпосередньо в роботі); • утворювати розбілені й замутені кольори додаванням білої та чорної фарб; • оздоблювати простими геометричними елементами силуетні форми. <p>Має елементарне уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> • послідовність роботи над малюнком; • основні правила організації робочого місця; • правила безпечної та раціональної роботи з художніми матеріалами й інструментами. <p>Дотримується правил:</p> <ul style="list-style-type: none"> • техніки безпеки при роботі з ножицями, пензлями. <p>Прагне:</p> <ul style="list-style-type: none"> • прикрашати середовище власними художніми виробами. 	<p>Виховання почуття гармонії при оволодінні прийомами графічного зображення.</p> <p>Удосконалювати уявлення про предмети і явища з навколишнього світу.</p> <p>Розвивати спостережливість, зорову пам'ять, уяву, художній смак.</p> <p>Сприймання і розуміння знайомих невеликих фраз, словосполучень, які спонукають до дії.</p> <p>Формування навичок уважного сприймання мовлення інших учнів.</p> <p>Вправляння у дактилюванні вже знайомих назв кольорів.</p>
---	--------	--	--	---

4	4	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Розмаїття форм. Взаємозв'язок основної форми та її частин. ❖ Особливості зображення складної форми на основі простих форм. Порівняння розмірів форм та їхніх складових частин. ❖ Виразальні можливості ліній (актуалізація знань). Створення виразного образу графічними засобами на основі творчої уяви. ❖ Закріплення знань про лінію горизонту. Поняття плановості. Ознайомлення з технікою набризку. ❖ Поглиблення знань про колір, його виразальні можливості. Асоціативне сприйняття кольорів («веселий», «легкий», «ніжний» тощо). ❖ Створення засобами кольору певного за характером виразного образу. ❖ Елементарні поняття про гармонію споріднених кольорів (наприклад: блакитний, синій, фіолетовий, світло-зелени, зелений, темно-зелений тощо). ❖ Симетрія як засіб гармонізації форми. Ознайомлення з технікою монотипії. <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Снігуронька», «Синичка», «Ялинки - лісові красуні», «Їжачок- хитрячок», «Зимовий день», «Килими доброго та злого чаклунів», «Природа прокидається» «Весняна галявина», «Дивовижні метелики» тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір).</p>	<p>Учень/учениця: <i>Виявляє емоційне ставлення (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами) та в образотворчій діяльності):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • до краси зимової і весняної природи в творах мистецтва та в навколишньому світі. • Аналізує (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами та за допомогою вчителя): • основну форму, її взаємозв'язок з частинами. <p><i>Розпізнає і називає (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • «холодні» кольори; • основні й похідні кольори, відтінки кольорів (приміром, темно-коричневий, зелено-жовтий). <p><i>Намагається:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • раціонально організувати робоче місце; • передавати в зображенні елементарні співвідношення частин форми; • повністю заповнювати аркуш зображенням; • розміщувати зображення предметів у 	<p>Розвиток образної уяви, фантазії.</p> <p>Формування навичок уважного сприймання зверненого мовлення.</p> <p>Вправління у читанні з губ.</p> <p>Формування уявлення про будову тіла людини, положення тулуба, голови, кінцівок;</p> <p>написання та дактилювання назв частин тіла.</p> <p>Формування співвідношень частин тіла, навколишніх предметів з геометричними фігурами.</p> <p>Формування мисленневих операцій: порівняння, аналізу, узагальнення, класифікації.</p> <p>Розвиток фантазії, винахідливості, логіки і просторового мислення.</p>
---	---	--	--	--

5	4	<p>Фломастери, кольорові олівці, ручки, кольорові крейди, гуаш, акварель, кольоровий чи тонований папір тощо. Кляксографія, техніка набризку, монотипія, аплікація, інші графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Цілісність форми в скульптурі та архітектурі</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Цілісність форми. Особливості створення складної форми на основі простих форм в об'ємі. ❖ Зображення в об'ємі птахів, тварин з урахуванням пропорцій. Узгодження основної форми з елементами декору. ❖ Поняття про будову людини (тулуб, голова, руки, ноги), порівняння частин тіла за формою та розміром. ❖ Складові частини будівлі. Визначення основного (геометричного) характеру форми будівлі. <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Кумедні пінгвіни», «Дивовижний птах», «Космонавт», «Житло гномів».</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір)! пластилін (глина), білий чи кольоровий папір, фольга, гуаш, фломастери тощо. Ліплення, паперопластика, аплікація (можливо, у поєднанні з витинанням чи доопрацюванням фарбами та графічними матеріалами), графічні, живописні та змішані техніки.</p>	<p>межах площини землі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • передавати стан природи (зимової, весняної) засобами живопису. <p>Має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> • положення аркуша (горизонтальне, вертикальне) залежно від форми об'єкта зображення; • лінію горизонта. <p>Уміє (на елементарному рівні):</p> <ul style="list-style-type: none"> • користуватися палітрою; • змішувати фарби з метою отримання необхідних (світлих, темних) відтінків кольорів; • малювати на площині фарбами (крейдою, фломастером). <p>Дотримується:</p> <ul style="list-style-type: none"> • правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами. <p>Учень/учениця: <i>Відчуває і намагається виразити (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами та в образотворчій діяльності).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • емоційне ставлення до краси форм навколишнього світу; <p><i>Розпізнає й називає (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами за допомогою вчителя):</i></p>	<p>Сприймання і розуміння знайомих слів, фраз, словосполучень.</p> <p>Розуміння вже вивчених специфічних слів, термінів, вміння проадектовувати ці слова та найбільш вживані написати.</p>
---	---	--	--	--

Стилізування й орнаментальне оздоблення форм у декоративно-прикладному мистецтві

Розширення уявлень про декоративне прикрашання форм геометричними елементами. Поєднання силуетної форми та декору.

❖ Поняття візерунка та орнаменту (*на елементарному рівні*). Спрощення форм рослинного світу під час створення орнаменту.

❖ Створення декоративного образу із суцільного шматка пластиліну. Елементарна узгодженість об'ємної форми та декору.

❖ Поняття оригамі як виду художньої роботи з папером.

Орієнтовні тематичні завдання: «Прикрашаємо торт», «Візерунок для букви», «Українські свистунці», «Журавлик».

Матеріали та техніка виконання (*на вибір*)'.

Гуаш, фломастери, ручки, пластилін (глина), білий чи кольоровий папір тощо. Ліплення, аплікація (можливо, у поєднанні з витинанням чи доопрацюванням фарбами та графічними матеріалами), розпис, оригамі, графічні, живописні та змішані техніки.

- прості геометричні форми;
- основні складові частини споруд, будови птахів, тварин, людини.

Має уявлення про:

- особливості ліплення із суцільного шматка пластичного матеріалу.

Намагається:

- передавати в об'ємі елементарні співвідношення частин форми;
- узгоджувати основну форму з елементами оздоблення;
- виконувати елементарні об'ємні зображення в техніці паперопластики.

Проявляє:

- кмітливість, аналітичне мислення в процесі виконання дидактичних вправ.

Дотримується:

- правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами.

Учень/учениця:

Виявляє й елементарно висловлює (жестовими, за можливостями словесними, дактильним, засобами і за допомогою вчителя):

- своє емоційно-ціннісне ставлення до естетичного в навколишньому світі та творах мистецтва, використовуючи при цьому засвоєні художні терміни й поняття.

Має уявлення про:

		<ul style="list-style-type: none"> • візерунок та орнамент; • спрощення форм рослинного світу під час створення орнаменту; • орігамі як вид художньої роботи з папером. <p><i>Намагається:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • спрощувати на елементарному рівні природні форми; • поєднувати силуетну форму та декор; • виконувати об'ємні зображення із суцільного шматка пластичного матеріалу та прикрашати їх декором; • раціонально організувати робоче місце. <p><i>Дотримується:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами. <p><i>Володіє:</i> елементарними навичками роботи в колективі.</p>	
--	--	--	--

2 КЛАС

Мова образотворчого мистецтва

Основна лінія програми 2-го класу — ознайомлення з різними видами візуальних мистецтв та засобами художньої виразності.

Провідними навчальними завданнями щодо набуття образотворчих знань, умінь і навичок у 2-му класі залишаються поняття «форма» і «колір». Крім того, програмою передбачено опанування композиційними прийомами (*на елементарному рівні*) у різних видах образотворчого мистецтва.

1 година на тиждень - 35 годин на рік (з них 3 години — резервний час)

№ з/п	К-сть годин	Зміст	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Корекційно-розвивальна лінія
1	8	<p>Мова графіки та живопису</p> <p>❖Бесіда «Мистецтво в нашому житті».</p> <p>Пропедевтичне ознайомлення з видами</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p><i>Милується, намагається виразити (образотворчими, жестовим, за</i></p>	<p>Розвиток слухозорового сприймання знайомих слів, словосполучень,</p>

	<p>візуальних (образотворчих) мистецтв, головними засобами виразності в них.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Початкові уявлення про графіку як вид образотворчого мистецтва; основні графічні матеріали та інструменти. ❖ Засоби виразності графіки: лінія, штрих, крапка, пляма. Елементарні графічні способи передавання характеру поверхні, форми та декору зображуваних предметів. ❖ Силуетно-площинне зображення квітів, дерев. Ознайомлення з технікою «грато- графія». ❖ Початкові уявлення про живопис як вид образотворчого мистецтва. Художні матеріали та інструменти художника-живо- писця. ❖ Колір — головний засіб виразності живопису. Передача багатства кольорів та відтінків у роботі з натури. ❖ Основні, похідні, теплі, холодні кольори (<i>актуалізація знань</i>). ❖ Уведення понять «хроматичні кольори», «ахроматичні кольори». Збагачення палітри колірних відтінків. <p>Орієнтовні тематичні завдання (<i>на вибір</i>): «Сонячний день», «Хитра пляма», «Столітній дуб», «Хто в що одягнений?» (луска риби, пір'я птахів, кора дерев тощо), «Айстра — зоряна квітка», «Таємничий ліс уночі», «Золота осінь», «Осінній букет», «Гарячі піски пустелі», «Синій вечір», «Котик мій сіренький», «Осінній дощик» тощо.</p>	<p><i>можливостями словесними, дактильним засобами</i>) <i>емоційне ставлення до:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • різноманітності неживих об'єктів і живих істот; • багатства форм і барв в навколишньому світі та творах мистецтва, їхнього гармонійного поєднання. <p><i>Визначає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • найістотніші ознаки живопису та графіки як видів образотворчого мистецтва. <p><i>Користується (жесьовими, за можливостями словесними, дактильним засобами, та може записати) назвами:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • елементарних графічних і живописних матеріалів та інструментів; • простих геометричних форм; • різних видів і типів ліній; • основних і похідних кольорів та їхніх відтінків. <p><i>Має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • передачу різних за характером поверхонь графічними засобами (лінія, штрих, крапка, пляма); • прийоми техніки «гратографія»; • передачу кольором певного настрою залежно від стану природи (веселий, сумний, тривожний, спокійний тощо); • створення друкованого зображення з ви 	<p>невеликих фраз.</p> <p>Вивчення нових жестів, що стосуються діяльності в образотворчому мистецтві.</p> <p>Формування процесів пізнавальної діяльності: уваги, пам'яті, мислення.</p> <p>Розвиток уяви, малювання з уяви за зразком та з натури.</p> <p>Розвиток слухового сприймання на основі вже знайомих слів, словосполучень, фраз та засвоєння нових за допомогою звукопідсилючої апаратури індивідуального та загального використання.</p>
--	--	---	---

2	7	<p>Матеріали та техніка виконання (<i>на вибір</i>)'. Олівець, фломастери, ручки, воскові крейди, туш, свічка, білий чи кольоровий папір, картон, гуаш, акварель тощо. Прямографія, графографія, монотипія, акватипія, інші графічні, живописні та змішані техніки</p> <p>Мова скульптури, архітектури й декоративно-прикладного мистецтва</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Елементарні поняття про скульптуру як вид образотворчого мистецтва, її основні ознаки; матеріали для роботи художника-скульптора. ❖ Поняття про об'єм і фактуру як засоби виразності скульптури. ❖ Рельєф (опуклий та заглиблений). Передавання фактури поверхні в рельєфі. ❖ Елементарне поняття про архітектуру як вид мистецтва. Основні елементи архітектурних споруд. ❖ Силуетне зображення будівель. Спроби передавання просторового явища за допомогою зображенні архітектурних об'єктів. ❖ Початкові уявлення про декоративно-прикладне мистецтво та його засоби виразності (декоративні форми й колір, орнамент). ❖ Розширення уявлень про симетричну форму та роль вісі симетрії в її побудові. Поєднання силуетної форми й 	<p>користанням елементарних прийомів техніки моно(аква)типії.</p> <p>Уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> • передавати прості за характером силуетні форми і поверхні предметів та об'єктів живої природи кольором, різнохарактерними лініями, штрихами, крапками, плямою; • передавати простір («земля — небо», «вода—небо») та його плановість шляхом вибору лінії горизонту й за принципом «ближче — нижче, більше», «далі — вище, менше»'; • отримувати похідні кольори та їхні відтінки; • раціонально організувати й прибирати робоче місце. <p><i>Дотримується:</i> правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами.</p> <p>Учень/учениця: <i>Милується і виявляє (жестовими, за можливостями словесними, дактильним й образотворчими засобами та може коротко записати):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • емоційне ставлення до краси, створеної руками людини. <p><i>Спостерігає, порівнює та аналізує</i></p>	<p>Розвиток та поглиблення почуття гармонії, ритмічності та рівноваги.</p> <p>Сприйняття та розуміння вже знайомих та виучуваних специфічних слів, словосполучень, фраз.</p> <p>Засвоєння нових слів та словосполучень, збільшення словникового запасу.</p> <p>Привчання до самоконтролю за вимовою звуків під час мовлення.</p>
---	---	--	--	--

3	1 9	<p>декору.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір). герої казки «Цибулино», «Гарбузові родичі», «Лісові звірята», «Золота рибка», «Підводне царство», «Казкові будиночки», «Хатинка Бабусі-Ягусі», «Чарівні куполи», «Вулиця казкового міста» (колективна форма роботи), «Диво-звір», «Скатертину для Снігуроньки», «Новорічна іграшка», «Різдвяні голубки» тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір)'. пластилін, глина, солоне тісто, пластика, для рельєфу— картонна основа, гуаш, папір білий, кольоровий або тонований, фольга тощо. Ліплення, аплікація, паперопластика, витинання, штампування, декоративний розпис, інші графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Узагальнення</p> <p>Композиційні прийоми у графіці та живописі</p> <p>❖ Композиційні засоби досягнення художньої виразності зображення (вибір формату, розміру зображення).</p>	<p>(жестовими, за можливостями словесними, дактильним засобами та за допомогою учителя):</p> <ul style="list-style-type: none"> • різницю між скульптурним зображенням і живописним (графічним); • будову та пропорції тіла людини (співвідношення між тулубом і головою, довжина рук і ніг у порівнянні з тулубом); • складові частини будови тіла тварин; • геометричну форму архітектурних споруд. <p>Має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості скульптурного зображення, (об'ємність, опуклість, узагальненість форми); • заповнення рельєфної форми простим оздобленням; • прийоми пензлевого та пальцевого розпису; • оптимальну послідовність виконання художньо-творчого завдання. <p><i>Вживає (жестовими, за можливостями словесними, дактильним засобами та за підтримки вчителя)'</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> • спеціальну термінологію у спілкуванні з приводу мистецтва (архітектура, орнамент, рельєф, силует тощо). • Називає (жестовими, за можливостями словесними, дактильним засобами та може записати): • основні складові частини будівлі (стіни, стеля, дах, вікна, двері, брами). <p>Уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> • створювати на основі геометричних 	<p>Розвиток цілеспрямованого вибіркового сприйняття характерних рис (фрагментів) та зображення їх у малюнку.</p> <p>Поглиблення розвитку образної уяви.</p> <p>Формування вміння реально оцінювати свої можливості в образотворчому процесі.</p> <p>Привчання за слідуванням вимови, та правильного дактелювання учнями класу під час відповідей та</p>
---	--------	--	--	---

4	8	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Пропорції та масштаб. Елементарні поняття про будову фігури людини, її складові частини. ❖ Поняття врівноваженої та неуврівноваженої композиції. Досягнення композиційної рівноваги шляхом розташування на площині великих та малих елементів. ❖ Поняття композиційного центру. Виділення головного в композиції. ❖ Статична та динамічна композиції. Елементарне передавання динамічного стану об'єктів (вітер). ❖ <i>Способи передавання глибини простору за принципом «ближче — нижче», «ближче — більше», «далі — вище», «далі — менше»,</i> ❖ Симетрія як найпростіший композиційний засіб організації площини. Досягнення рівноваги в асиметричній композиції. ❖ Використання зображувальних можливостей кольору. Поняття про колорит, колірну гаму. Колірні асоціації. ❖ Відтворення глибини простору за допомогою кольору, деталізації переднього плану та методу загороджування. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір)'. ілюстрації до казок «Котик і Півник», «Заєць та їжак» «Улюблений казковий герой», «Лижник», «Зимові розваги», «Смачні фрукти», «Зимова ніч», «Хуртовина», «Перші проліски», «Святковий букет», «Танок метеликів»,</p>	<p>форм і за допомогою елементарних прийомів обробки (трансформації) паперу прості за характером об'ємні зображення;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виконувати силуетні зображення нескладних архітектурних об'єктів, збагачувати їх декором; • на початковому рівні зображати елементи візерунків та орнаментів способом штампування. <p><i>Дотримується правил:</i></p> <p>техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами.</p> <p>Учень/учениця:</p> <p><i>Виявляє (жестовими, за можливостями словесними, дактильним засобами та може записати на рівні вікових можливостей):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • особистісно-ціннісне ставлення до творів мистецтва та естетичного в житті, прагне до спілкування з ним. <p><i>Орієнтується в поняттях:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • пропорції, симетрія тощо; • у художньо-творчій діяльності назви різних колірних відтінків, які використовує для передачі певного стану природи, настрою. <p><i>Має уявлення про:</i></p>	<p>опису своїх малюнків.</p> <p>Поповнення жестового словникового запасу.</p> <p>Сприймання на слухозоровій основі та розуміння значення слів: пропорції, орнамент, рослинний та геометричний візерунок, декоративний розпис, панно тощо.</p> <p>Вміння написати вивчені слова, що стосуються образотворчого</p>
---	---	---	---	--

	<p>«Світає. Край неба палає...», «Весна прийшла!» (колективна форма роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір)'. Кольорові олівці, фломастери, воскові крейди, туш, гуаш, папір кольоровий, тонований тощо. Графографія, монотипія (з графічним доопрацюванням), інші графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Композиційні прийоми в скульптурі та декоративно-прикладному мистецтві</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Розширення поняття про пропорції тварин, тіла людини. Відтворення особливостей будови та зовнішнього вигляду об'єкта під час ліплення. ❖ Формування художньо-конструктивних навичок створення статичного чи динамічного образу в скульптурі (круглій або рельєфі); ❖ Декоративна стилізація форми (рослини, птахи). Створення декоративних образів в об'ємі. ❖ Народна іграшка. Поняття про особливості декоративного образу тварин. ❖ Ознайомлення з традиціями писанкарства в Україні. Колірна гама, символіка писанок різних регіонів України. ❖ Використання стилізації та ритму як засобів створення орнаменту. Види орнаменту. 	<ul style="list-style-type: none"> • деякі просторові явища (лінію горизонту, ілюзорне зменшення віддалених предметів, часткове загороджування дальніх предметів ближніми); • врівноважену та неуврівноважену, симетричну та асиметричну композиції. <p><i>Орієнтується, уміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • узгоджувати зображення з форматом; • малювати великі цільні зображення, уникаючи дрібності, узгоджувати величину зображення з розміром робочої поверхні; • повною мірою використовувати всю зображувальну площину, заповнювати малюнок кольором, не залишаючи білих прогалів між елементами зображення і тлом (у роботі на білому папері); • передавати (на елементарному рівні) динамічний стан об'єктів; • змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору. <p><i>Дотримується:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правил культури поведінки, гігієни та техніки безпеки під час виконання завдань на уроці та в самостійній художньо-творчій роботі. 	<p>мистецтва та інструментів образотворчого мистецтва.</p>
--	---	--	--

	<p>❖ Вибір формату, виявлення головного та другорядного під час створення декоративної композиції.</p> <p>❖ Розширення уявлень про симетричну форму. Ознайомлення з різноманітними прийомами обробки паперу: складанням, вирізуванням, гофруванням, прорізуванням, скручуванням тощо.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання: «У зоопарку», «Дельфін», «Паперові дивоквіти», «Дивовижні коники і баранці», «Великодні писанки», «Гарний посуд», «Весняний килимок», «Чарівна ваза», «Панно з квітами» (<i>колективна форма роботи</i>) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір)': пластилін, глина, солоне тісто, для рельєфу — картонна основа, гуаш, папір білий, кольоровий, тонований, фломастери, воскові крейди тощо. Ліплення, паперопластика, декоративний розпис, витинання, графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Узагальнення</p>	<p>Учень/учениця: <i>Милується та виражає емоційне ставлення (жестовими, за можливостями словесними, дактильним й образотворчими засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • до краси явищ навколишнього світу та рукотворної краси. <p><i>Орієнтується в поняттях:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • пропорції, орнамент, рослинний та геометричний візерунок, декоративний, ритм, панно тощо. <p><i>Сприймає та візуально розрізняє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • круглу скульптуру і рельєф (опуклий, заглиблений); • рослинний і геометричний орнамент. <p><i>Має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • шляхи декоративної стилізації реальної форми; • ритм як засіб створення орнаменту; • особливості кольору в декоративному зображенні; • ефекти поєднання великих і дрібних елементів у декоративній композиції. <p><i>Уміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • узгоджувати зображення з форматом; • в об'ємному зображенні створювати виразну цілісну пластичну форму; • вирізати симетричні форми; • використовувати різноманітні прийоми обробки паперу при роботі в техніці паперопластики. <p><i>Дотримується:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правил безпечного користування 	
--	--	---	--

		художніми матеріалами та інструментами, ножицями, клеєм. <i>Володіє:</i> • навичками раціональної організації робочого місця; • елементарними навичками роботи в колективі. <i>Прагне:</i> • прикрашати середовище власними художніми виробами.	
--	--	--	--

3 КЛАС

У 1-2-му класах учні ознайомилися з творами живопису, графіки, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва та архітектури. Тому засвоєння програми 3-го класу передбачає актуалізацію раніше набутих знань, їхнє поглиблення та розширення завдяки уявним подорожам до майстерень митців і перевтілення учнів на художників — графіків, живописців; скульпторів тощо. Це дозволяє органічно продовжити формування художньої компетентності учнів щодо основ образотворчої грамоти.

Новим у навчальному матеріалі програми є ознайомлення (на пропедевтичному рівні) із основними жанрами образотворчого мистецтва (пейзаж, портрет, натюрморт, анімалістичний жанр) та з роботою художника в театрі.

Крім того, програмою передбачено ознайомлення зі специфікою роботи з графічними, живописними та іншими матеріалами й техніками; збагачення засобів композиційної організації площини, ускладнення палітри кольорів.

1 година на тиждень - 35 годин на рік (з них 3 години — резервний час)

№ з/п	К-сть годин	Зміст	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Корекційно-розвивальна лінія
1	8	У майстернях графіка та живописця ❖Бесіда «В гостях у художників». Матеріали, інструменти та обладнання художника-графіка. Закріплення знань про графічні техніки. ❖Вибір засобів виразності графіки для передавання характеру форми та поверхні зображуваних об'єктів та	Учень/учениця: <i>Милується та виражає емоційне ставлення (письмово – коротко, жестово, за можливостями словесними, дактильним й образотворчими засобами):</i> • до краси навколишнього світу та природи, відображеної у творах графіки й живопису.	Розвиток словникового запасу жестової мови. Вправління у слухозоровому сприйманні знайомих слів, словосполучень слів. Розвиток зорової пам'яті, орієнтації композиційного розміщення малюнка

2	7	<p>предметів.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Елементарне поняття про ритм. Передавання руху в природі графічними засобами. Значення кольору у графічних творах. ❖ Матеріали, інструменти та обладнання художника-живописця. Закріплення знань з основ кольорознавства (основні та похідні кольори, кольоровий спектр). ❖ Поглиблення знань про колір як засіб вираження характеру й настрою. Кольорові контрасти. ❖ Споріднені кольори, гармонія споріднених кольорів. Кольорові відтінки, нюанси. ❖ Свідомий вибір колірної вирішення. Технічні прийоми роботи гуашевими фарбами. ❖ Технічні прийоми роботи акварельними фарбами. Акварель «по-мокрому». Виконання швидких колірних замальовок асоціативного характеру. <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Королівство Графіки», «Які бувають дерева?» (радісне, сумне, сердите, хворе, старе та ін.), «Вітер з гаєм розмовляє», «Дарунки осені», «Серед поля мак розцвів», «Осінь золотиста барвами горить», «Схід сонця», «Дощовий день» тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір)! Прості й кольорові олівці, кулькові, гелеві ручки, воскові крейди, фломастери, корек-</p>	<p><i>Розпізнає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • графічні та живописні твори. <p>Має елементарне уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ритм як засіб виразності; • споріднені кольори, кольорові контрасти та нюанси; • особливості роботи акварельними фарбами технікою «по-мокрому». <p>Знає та називає (словесно, дактильно):</p> <ul style="list-style-type: none"> • головні виражальні засоби графіки та живопису; • основні матеріали й інструменти художника-графіка та живописця. <p><i>Розуміє та пояснює (жестово, за можливостями словесно, дактильно):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • значення кольору в графічних творах; • вибір колірної вирішення в творах живопису. <p><i>Уміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • використовувати графічні та живописні матеріали й інструменти для виконання практичного завдання; • передавати рух у природі (вітер, хвилі) графічними засобами; • користуватися палітрою; • утворювати відповідно до задуму відтінки кольорів шляхом змішування фарб; • передавати глибину простору шляхом загороджування об'єктів другого плану об'єктами першого плану; • раціонально організувати робоче місце та прибирати його. <p><i>Дотримується:</i></p>	<p>на папері; виконання самостійних рухових дій. Розуміння залежності кольорової насиченості від простору. Виявлення допитливості, кмітливості, вольових зусиль (доведення розпочатої роботи до кінця). Розвиток мовлення (жестове, словесне, дактильне): відповіді на запитання, опис малюнка. Вміння написати невеликий текст-опис, знайомі слова, словосполучення. Формування правильної побудови речення та використання засвоєного словника у власному мовленні. Формування й поглиблення образної уяви та сприйняття оточення при різних погодних умовах та в різні пори року. Розуміння зв'язка між станом природи, освітленням, періодом дня, порою року, кольоровою гамою.</p> <p>Вміння самостійно та з допомогою вчителя стежити за вимовою та формуванням речень.</p>
---	---	---	--	---

3	1 9	<p>тор, гуашеві й акварельні фарби, пастель, кольоровий папір чи картон тощо. Гризайль, акварель «по мокрому», монотипія з графічним доопрацюванням, інші графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>У майстернях скульптора, архітектора й народних майстрів</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Матеріали, інструменти та обладнання художника-скульптора. Передача основної форми будови тварин у простих позах. ❖ Виразальні можливості об'ємної та рельєфної форми. Відтворення фактури зображуваної поверхні. ❖ Матеріали, інструменти й обладнання художника-архітектора. Види архітектури. ❖ Порівняння форм, розмірів, пропорцій споруд. Створення різних за формою та характером будівель. ❖ Матеріали, інструменти й обладнання народних майстрів. Основні види декоративно-прикладного мистецтва. ❖ Основні види гончарного посуду, різноманітність форм. Узгодженість декору з формою. ❖ Актуалізація знань про елементарну трансформацію паперу. Формування художньо-конструктивних навичок роботи в техніці паперопластики. <p>Орієнтовні тематичні завдання (на</p>	<p>правил техніки безпеки при створенні графічних і живописних творів.</p> <p>Учень/учениця: <i>Милується й виражає емоційне ставлення (коротко письмово, образотворчими, жестовими, за можливостями словесними, дактильним засобами,) до:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • краси творів скульптури й архітектури; • рукотворної краси предметів побуту. <p><i>Розпізнає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • твори скульптури, архітектури та декоративно-прикладного мистецтва. <p><i>Знає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • види скульптури (кругла й рельєф; види рельєфу), архітектури, декоративно-прикладного мистецтва (художня кераміка, вишивка, ткацтво, художня обробка металу та дерева, художній розпис, писанкарство); • основні види гончарного посуду (глечик, куманець, горщик, миска). <p><i>Розуміє і пояснює (жестовими, за можливостями словесними, дактильними засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • виразальні можливості об'ємної та рельєфної форми в скульптурі; • значення орнаментальних композицій у декоративно-прикладному мистецтві. <p>Має елементарне уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> • творчість скульптора, архітектора, народ- 	<p>Поглиблення навичок формування образу; розуміння пластичних можливостей матеріалу.</p> <p>Розвиток тактильних відчуттів та координації дій.</p> <p>Розрізнення на слухозоровій основі за допомогою звукопідсилюючої апаратури знайомих слів, фраз, запитань вчителя, пояснення завдання на уроці.</p>
---	--------	---	---	--

4	8	<p><i>вибір</i>): «Динозаври», «Африканські звірі», «Гарна хатка», «Палац Снігової королеви» (колективна форма роботи), «Смарагдове місто», ескіз вишивки на папері в клітинку, «Найкращий виріб гончара» (гличик, декоративна тарілка), «Куманець», «Бородатий Морозенко», «Новорічний сувенір», «Різдвяний янгол», «Готуємось до свята» (групова та колективна форма роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір)!</p> <p>Пластилін, глина, солоне тісто, картонна основа (для роботи у рельєфі), гуаш, акварель, олівці, фломастери, кулькові та гелеві ручки; білий, кольоровий папір чи картон, папір у клітинку, нитки, тканина, фольга, картонні коробочки, різні підручні матеріали тощо. Ліплення, аплікація (з подальшим доопрацюванням фломастером, кульковою ручкою), колаж, об'ємно-просторова паперопластика (на основі простих геометричних форм), графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Узагальнення</p> <p>В гостях у художників: пейзажиста, анімаліста, портретиста, майстра натюрморту</p> <p>❖ Ознайомлення з основними жанрами образотворчого мистецтва (на пропедевтичному рівні).</p> <p>❖ Види пейзажу. Відтворення плановості</p>	<p>них майстрів.</p> <p>Уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ліпити пластичним, конструктивним та комбінованими способами; • передавати в практичній роботі основні форми будови тіла тварин, враховуючи їхні пропорції; • узгоджувати декоративне оздоблення з формою предмета; • використовувати елементарні прийоми об'ємної трансформації паперу залежно від задуму; • раціонально організовувати робоче місце та прибирати його. <p><i>Дотримується:</i></p> <p>правил техніки безпеки при створенні скульптурних, архітектурних і декоративно-прикладних творів.</p> <p>Учень/учениця:</p> <p><i>Виражає емоційне ставлення (образотворчими, коротко письмовими, жестовими, за можливостями словесними, дактильними засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • до різних за жанрами творів образотворчого мистецтва, застосовуючи найпростіші поняття та терміни. <p>Знає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основні жанри образотворчого 	<p>Формування позитивного ставлення до зауважень вчителя та бажання виправити помилку.</p> <p>Поглиблення цілеспрямованого сприйняття та навичок зображення предметів вільної форми.</p> <p>Послідовне, вибіркоче сприйняття характерних фрагментів і форм.</p> <p>Поєднання образної уяви, сприйняття та розвиток зображувального сприйняття.</p> <p>Розвиток слухо-зорового сприймання під час пояснення на уроці, вивчення нових слів і фраз, проведення діалогів між учнями на основі словесної, жестової, дактильної мови.</p>
---	---	---	---	---

2	<p>розміщення об'єктів у просторі шляхом загороджування.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Передавання глибини простору за допомогою кольору при створенні уявного краєвиду. ❖ Анімалістичний жанр та його особливості. Розвиток навичок у малюванні тварин (звірів, птахів, комах), знання елементарної будови. ❖ Відтворення характерних особливостей силуету тварин у русі. ❖ Портрет у різних видах образотворчого мистецтва. ❖ Актуалізація знань про елементарну будову та основні пропорції фігури людини. Зображення людини в русі. ❖ Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва. Особливості виділення головного в композиції. ❖ Відтворення з натури композиції з неживих предметів (квіти у вазі, овочі, фрукти, шкільне приладдя тощо). <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Зимова казка», «Яким буває море?», «Подорож у гори», «Загадкова країна» (групова та колективна форми роботи), «Світ комах», «Снігурі», «Папуга», «Вірні друзі людини», «Портрет казкового персонажа», «Моя мама (бабуся, тато, брат тощо)», «Танцівниця», «Спортсмен», «Натюрморт за уявою», «Вербові котики», «Квітуха гілочка у вазі» тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на</p>	<p>мистецтва: пейзаж (краєвид), портрет, натюрморт, анімалістичний жанр;</p> <ul style="list-style-type: none"> • види пейзажу (гірський, лісовий, міський, марина тощо); • особливості будови звірів, птахів, комах. <p>Уміє (словесними, дактильними засобами з допомогою вчителя):</p> <ul style="list-style-type: none"> • класифікувати твори мистецтва за жанрами; • раціонально заповнювати робочу поверхню аркуша (кольором тла, зображенням фігур та інших елементів композиції); • передавати розміщення об'єктів у просторі шляхом загородження та глибину простору за допомогою кольору при створенні пейзажу й натюрморту; • відтворювати характерні особливості силуетів тварин у русі; • зображати фігуру людини в русі; • виділяти головне в композиції (розміром, розміщенням, кольоровим та тональним контрастом). <p>Свідомо обирає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • матеріали та інструменти, відомі художні техніки для створення роботи відповідного жанру; • лінію горизонту відповідно до задуманої композиції при створенні пейзажу. <p>Володіє:</p> <ul style="list-style-type: none"> • умінням раціонально організовувати робоче місце. <p>Дотримується:</p> <p>правил безпечного користування матеріалами та інструментами при виконанні прак-</p>	<p>Розвиток почуття гармонії, ритмічності та симетрії, відчуття колірної гармонії.</p> <p>Подальший розвиток слухового сприймання, самостійне використання збережених залишків слухового аналізатора при спілкуванні в класі з учнями та вчителем.</p> <p>Вміння слухати, читати з губ, аналізувати свою мову та інших учнів, при необхідності виправляти її.</p>
---	---	---	---

	<p><i>вибір)</i>'.</p> <p>Гуаш, акварель, пастель, фломастери, воскові крейди, глина, пластилін, солоне тісто, папір білий, кольоровий, тонований тощо. Монотипія, аплікація, колаж (з використанням різнофактурної тканини, кольорових вирізок з поліграфічної продукції), ліплення, паперопластика, графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Улюблені сюжети в мистецтві. Художник і театр</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Побутові теми в творах мистецтва. Поглиблення умінь у створенні багатофігурної композиції. ❖ Зображення тварин і людей в ілюстраціях до казок. Передача індивідуальної характеристики казкового персонажа. ❖ Ознайомлення з роботою художників у театрі, з елементами театру (декорації, сцена тощо) та їхнім призначенням. ❖ Значення форми, кольору, декору в створенні виразних театральних масок. ❖ Роль театального костюма в розкритті образу театального героя. Узгодження форми (деталей одягу) з декором. ❖ Різновиди ляльок в театрі та мультиплікації. Конструювання лялькового персонажа. ❖ Використання простої шрифтової композиції під час створення ескізу театральної афіші. 	<p>тичних вправ і художньо-творчих завдань.</p> <p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Аналізує й інтерпретує (коротко письмово, жестово, за можливостями словесно, дактильно на елементарному рівні та за підтримки вчителя): • живописні й графічні твори на теми побуту. • Висловлює (коротко письмово, жестово, за можливостями словесними, дактильними засобами) елементарні судження про: • ілюстрацію як малюнок до літературного твору; • значення терміна «композиція» та роль ескізу в створенні композиції. <p>Має елементарне уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> • професію художників у театрі (декоратор, костюмер, гример тощо); • оздоблення одягу (театального, національного та ін.) декором (вишивкою, аплікацією тощо). <p>Уміє (на елементарному рівні та за допомогою вчителя):</p> <ul style="list-style-type: none"> • створювати багатофігурну композицію; • виділяти головне в композиції (розміром, розміщенням, кольором, контрастом); • передавати образність, характер маски засобами паперопластики; 	
--	---	--	--

	<p>❖ Передавання святкового настрою за допомогою кольору та декору в тематичній композиції.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Веселе свято», «Спортивні ігри», «Чудесний хор», ілюстрації до казок («Кіт у чоботях», «Дюймовочка», «Івасик-Теле- сик» тощо), «Образ дитячого театру», «Театральна маска», «Костюм для театального героя», «Костюм до образу Квітки», «Персонаж лялькового театру», «Пальцева голівка», «Афіша до дитячої вистави», «На арені цирку (клоуни, жонглери, дресирувальники, фокусники, акробати)» (індивідуальна, групова та колективна форми роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір). Гуаш, акварель, олівці, фломастери, кулькові та гелеві ручки, воскові крейди, пастель, пластилін, солоне тісто; білий, кольоровий папір, картон, підручні матеріали тощо. Аплікація, колаж (з використанням тканини, кольорових вирізок з поліграфічної продукції), ліплення, об'ємна паперопластика (на основі простих геометричних тіл), графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Узагальнення</p>	<ul style="list-style-type: none"> • передавати індивідуальні характеристики героїв казок через особливості зовнішніх ознак та одягу; • створювати на основі елементарних прийомів трансформації паперу напівоб'ємні декоративні образи-маски (за умови поетапного керівництва вчителя); • узгоджувати просту шрифтову композицію з малюнком; • передавати святковий настрій у тематичній композиції за допомогою кольору та декору. <p><i>Дотримується:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • правил безпечного користування художніми матеріалами та інструментами, ножицями, клеєм. <p><i>Володіє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • навичками раціональної організації робочого місця; елементарними навичками роботи в колективі. 	
--	---	---	--

4 КЛАС

Провідною лінією програми 4-го класу є поняття «художній образ», його тлумачення на пропедевтичному рівні. Учні повинні отримати чітке уявлення про специфіку вирішення художнього образу в різних видах образотворчого мистецтва.

Велика увага в програмі приділяється специфіці створення фантастичного (казкового) та реалістичного образу, а також різниці між декоративною й реалістичною манерою зображення.

У 4-му класі розширюється коло відомостей про основні жанри образотворчого мистецтва (пейзаж, портрет, натюрморт, анімалістичний жанр), вдосконалюються навички створювати (на елементарному рівні) сюжетно-тематичні картини.

Велика увага в програмі приділяється ознайомленню з художніми традиціями рідного краю, розширюється коло відомостей про деякі осередки народних художніх промислів України.

Програмою передбачено узагальнення вивченого протягом 1-3-го класів, формування в учнів системи знань з основ образотворчої грамоти й цілісного художнього бачення світу.

1 година на тиждень - 35 годин на рік (з них 3 години — резервний час)

№ з/п	К-сть годин	Зміст	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Корекційно-розвивальна лінія
1	8	<p>Художній образ у графіці, живописі та скульптурі</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖Бесіда «Художній образ в мистецтві». Поняття про художній образ в мистецтві. Специфіка вирішення художнього образу в різних видах образотворчого мистецтва. ❖Створення художнього образу за допомогою засобів виразності графіки: ліній, штрихів, крапок, плям. ❖Значення вибору графічної техніки для створення виразного художнього образу. ❖Поглиблення знань про колір як засіб виразності живопису. Створення засобами кольору певного за характером образу. ❖Значення вибору живописної техніки для створення виразного художнього образу. 	<p>Учень/учениця: <i>Милується і виявляє (коротко письмово, жестово, за можливостями словесними, дактильним й образотворчими засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • емоційне ставлення до краси в природі та в мистецтві; • прагнення до власної художньо-творчої праці; <p><i>висловлює судження (коротко письмово, жестово, за можливостями словесними, дактильним засобами) про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • художній образ в мистецтві. <p><i>Вживає (жестовими, за можливостями словесними, дактильним засобами та за допомогою учителя):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • у спілкуванні з приводу мистецтва спеціальну термінологію (контраст, нюанс, фактура тощо). <p>Має уявлення про:</p>	<p>Розвиток слухозорового сприймання словесної та жестової мови.</p> <p>Розвиток уяви, просторового сприйняття та перспективних змін.</p> <p>Розуміння пропорцій, композицій, засобів виразності графіки, видів скульптури.</p> <p>Розвиток слухового сприймання з звукопідсилюючою апаратурою індивідуального використання при закріпленні вже вивчених слів, фраз, словосполучень.</p> <p>Розуміння нових понять – слів і</p>

2	7	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Форма, колір, декор у створенні певних за характером (позитивних чи негативних) образів. ❖ Поглиблення знань про скульптуру, її види. Особливості створення художнього образу в об'ємі. ❖ Незвичайні матеріали художника-скульптора. Створення казкового образу з природних матеріалів. <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Спогади про літо», «Могутні сосни», «Природні стихії», «Осінній натюрморт», «Кольорові пори року», «Мешканці казкового лісу», «Веселий лісовик» тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір). Олівці, фломастери, ручки, гуаш, акварель, папір білий і кольоровий, картон, глина, пластилін, солоне тісто, природні матеріали тощо. Графічні, живописні та змішані техніки, графографія, гризайль, малюнок гумкою, монотипія, ліплення, конструювання з природних матеріалів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • основні засоби виразності графіки (лінія, штрих, крапка, пляма), живопису (колір), скульптури (об'єм, фактура). <p><i>Називає (жестовими, за можливостями словесними, дактильним засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • види скульптури (кругла, рельєф); • 1-2 прізвища відомих українських і зарубіжних художників-графіків, живописців та скульпторів (1-2 їхні твори). <p><i>Спостерігає та порівнює (жестовими, словесними, дактильним засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • різницю між круглою скульптурою та рельєфом; між скульптурним зображенням і живописним (графічним). <p><i>Аналізує й інтерпретує (коротко письмово, жестово, за можливостями словесними, дактильним засобами на елементарному рівні та за підтримки вчителя):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • твори живопису, графіки, скульптури. <p><i>Уміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • створювати виразні художні образи на площині за допомогою графічних та живописних матеріалів; • змішувати фарби на палітрі, досягаючи необхідних відтінків кольору; • створювати художній образ в об'ємі конструктивним чи пластичним способом ліплення. <p><i>Дотримується правил:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами. 	<p>введення їх у мовлення.</p> <p>Аналіз розташування предметів у натюрморті, їх форми, пропорції, освітлення.</p> <p>Вміння написати вивчені слова, словосполучення, фрази.</p> <p>Розвиток процесів пізнавальної діяльності: уваги, пам'яті, мислення.</p> <p>Вміння використовувати специфічні фрази, слова, словосполучення на уроці.</p>
---	---	--	---	---

3	1 9	<p>Художній образ У декоративно-прикладному мистецтві, архітектурі та дизайні</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Відмінність декоративної манери зображення від реалістичної. Особливості декоративного образу (на прикладах творів народних майстрів Опішні, Косова, Києва, Вінниці тощо). ❖ Ознайомлення з українським народним мистецтвом петриківського розпису. Композиційне та колірне рішення творів пе-триківських майстрів. ❖ Народне мистецтво витинанки. Витинанки прості й складені. Значення вісі симетрії при виготовленні витинанки. ❖ Архітектура як будівельне мистецтво. Образ будівлі, її призначення. Створення на основі асоціацій образу казкового будинку. ❖ Уведення поняття «інтер'єр». Розташування предметів у закритому просторі з урахуванням межі зламу (підлога — стіна). ❖ Поняття дизайну та художнього конструювання. Створення художнього образу в техніках паперопластики, оригамі. ❖ Ознайомлення зі шрифтом. Уведення слів та чисел у декоративно-орнаментальну композицію. <p>Орієнтовні тематичні завдання: «Світ народної іграшки», «Казкова квітка</p>	<p>Учень/учениця: <i>Спостерігає, милується та визначає (коротко письмово, жестовими, за можливостями словесними, дактильним й образотворчими засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості художньо-образної мови творів народних майстрів (глиняної іграшки, петриківського розпису). <p><i>Аналізує й інтерпретує (коротко письмово, жестово, за можливостями словесними, дактильним засобами на елементарному рівні та за підтримки вчителя):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • народні твори декоративно-прикладного мистецтва; • художні зразки будівельного мистецтва (архітектури). <p>Має елементарне уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> • технічні прийоми, основні елементи та композиційні особливості петриківського розпису; • значення форми й декору в творах декоративно-прикладного мистецтва; • залежність форми будівлі від призначення; • інтер'єр як внутрішній вигляд споруди; • способи й прийоми конструювання з паперу; • прийоми написання слів (чисел) пензлем (паличкою, пальцем). <p>Знає:</p>	<p>Виправлення побудови речення чи помилкового використання специфічних слів у однокласників.</p> <p>Вміння коротко викласти аналіз образотворчого твору, зробити короткий опис твору.</p> <p>Формування вміння відобразити пропорції людини та передавати їх в русі.</p>
---	--------	---	--	---

	<p>Петри-ківки», «Вазонова композиція», «Чарівний палац», «Будинок для казкового персонажа» (пекаря, музиканта тощо), «У селянській хаті», «Годник казкового героя», «Веселий ліхтарик», «Святкова листівка», «Новорічне панно» (групова чи колективна форма роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір).</p> <p>Гуаш, акварель, фломастери, ручки, маркери, папір білий, кольоровий, картон, тканина, глина, пластилін, солоне тісто тощо. Аплікація, колаж, ліплення, конструювання, орігамі, паперопластика, графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Узагальнення</p> <p>Образи природи, тварин, людей у мистецтві</p> <p>❖ Фантастичні та реалістичні образи в мистецтві. Ознайомлення з графічною технікою штампування. Виготовлення</p>	<ul style="list-style-type: none"> • різницю між конструктивним та пластичним способом ліплення; • 1-2 прізвища відомих майстрів декоративно-прикладного мистецтва (1-2 їхні твори). • Може (на елементарному рівні): • створювати виразну, цілісну декоративну форму (на площині та в об'ємі); • створювати декоративну композицію, використовуючи елементи петриківського розпису; • враховувати межі зламу поверхонь при зображенні інтер'єру; • створювати декоративно-орнаментальну композицію з уведенням слів і чисел. <p><i>Дотримується правил:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами. <p><i>Прагне:</i></p> <p>прикрашати середовище власними художніми виробами.</p> <p>Учень/учениця:</p> <p><i>Спостерігає, милується та виражає (коротко письмово, жестовими, за можливостями словесними, дактильним й образотворчими засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • емоційне ставлення до краси навколишнього світу та природи, відображеної в пейзажних творах; • захоплення від сприймання природних 	<p>Розвиток навичок розуміти мовлення співрозмовника на слухозоровій основі та правильно будувати запитання до вчителя.</p> <p>Співвідносить знання жестової мови зі знаннями словесного мовлення.</p> <p>Розуміє необхідність знань словесної мови.</p>
--	--	---	--

4	8	<p>кліше (картон, гумка, морква, картопля). Уведення поняття «естамп».</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Відтворення явищ природи, глибини простору в пейзажному жанрі. Засоби створення художнього образу в пейзажі. Свідомий вибір формату, положення аркуша, межі зламу простору (вище, нижче на аркуші). ❖ Пропедевтичні відомості про ілюзорне зближення паралельних горизонтальних ліній, що йдуть у глибину (річка, доріжка тощо). Передавання плановості відкритого простору за допомогою кольору та тону. ❖ Актуалізація знань про колір як засіб вираження настрою у пейзажі. Усвідомлення залежності колірної гами від освітлення. ❖ Казкові звірі та істоти у творах образотворчого мистецтва. Трансформація форми як засіб створення фантастичного образу. ❖ Виразальні засоби під час створення образів фантастичних істот за мотивами творів народних художників. ❖ Образи тварин у творах художників-ані-малістів. Закріплення понять «пропорції», «динаміка», «статика». Зображення фігури тварини (на площині чи в об'ємі) у статичному або динамічному станах. ❖ Образи людей у портретному жанрі. Засоби створення виразного казкового 	<p>об'єктів (різноманітність і виразність форми, кольору).</p> <p><i>Використовує у спілкуванні (жестові, за можливостями словесні, дактильні засоби):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • мистецтвознавчі терміни й поняття (колірна гама, колорит, плани (передній, дальній). <p><i>Аналізує й інтерпретує (коротко письмово, жестовими, за можливостями словесними, дактильним засобами на елементарному рівні та за підтримки вчителя):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • твори пейзажного живопису (головним чином стан і настрої природи, палітру кольорів, роль кольору в передачі настрою); • тематичний зміст пейзажних творів, портретів та анімалістичних картин. <p>Має уявлення про:</p> <ul style="list-style-type: none"> • передавання плановості відкритого простору за допомогою кольору, тону, деталізації; • ілюзорне зближення паралельних ліній, спрямованих у глибину відкритого простору; • залежність колірної гами від освітлення; • особливості та основні пропорції форми голови (обличчя) людини і засоби створення виразного портретного образу. <p>Знає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основні види образотворчого мистецтва та поділ живописних творів за жанрами (пейзаж, натюрморт, портрет тощо); 	<p>Розвиток образної уяви, асоціативного мислення, фантазії, стимулювання мовної активності, використання опорних слів.</p> <p>Виховання інтересу до нової інформації, нових вмінь та знань, отриманих у мовній формі.</p> <p>Дотримання нормального темпу мовлення та сили голосу.</p> <p>Запам'ятовування та відтворення логічної послідовності дій.</p>
---	---	--	---	--

	2	<p>портретного образу.</p> <p>❖ Засвоєння знань про будову людського обличчя, пропорції фігури. Зображення людини в статичному та динамічному станах.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Невідома планета», «Караван у пустелі», «Подорож на Північ», «Морські фантазії», «Свято весняної природи», «Космічні прибульці», «Чудо-Юдо», «Фантастична істота», «Пташка щастя», «Тварини — символи року», «Мій чотирилапий друг», «Портрет козака» (Котигорошка, Кирила Кожум'яки тощо), «Жіночий казковий персонаж» (Снігова королева, Білосніжка тощо), «Веселі старти» (групова чи колективна форма роботи) тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір). Гуаш, акварель, туш, воскові крейди, олівці, фломастери, папір білий, кольоровий, тонований, картон, пластилін, глина, соло-не тісто тощо. Графографія, плямографія, штампування, аплікація (з можливим доопрацюванням графічними матеріалами, витинанням), колаж, ліплення, графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Образ рідного краю в мистецтві</p> <p>❖ Узагальнення знань про мову образотворчого мистецтва, його види і жанри.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • основні пропорції фігури людини; • відмінності у технічних прийомах роботи гуашевими й акварельними фарбами. <p><i>Уміє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • передавати стан природи за допомогою графічних і живописних засобів виразності; • відтворювати характерні особливості будови і пластичну виразність (витонченість, масивність тощо) фігури людини і тварин; • створювати зображення тварин та людей у русі; • використовувати прийоми трансформації паперу з метою створення виразного художнього образу; • раціонально, вправно і безпечно працювати з ножицями та іншим необхідним приладдям. <p><i>Дотримується правил:</i> техніки безпеки при роботі з різними художніми матеріалами та інструментами.</p> <p>Учень/учениця: <i>Спостерігає, милується та виражає (коротко письмово, жестовими, за можливостями словесними, дактильним й образотворчими засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • емоційне ставлення до краси рідного міста, села. 	
--	---	---	---	--

	<p>Ознайомлення з художніми традиціями рідного краю.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Особливості природного середовища рідного міста (села). Розвиток спостережливості, зорової пам'яті, вміння сприймати красу природи рідного краю та відтворювати її на площині. ❖ Особливості архітектури рідного міста (села). Важливість збереження пам'яток архітектури. Значення вибору формату для створення виразної врівноваженої композиції. ❖ Зв'язок архітектури з природним середовищем. Уявлення про ландшафтну архітектуру. Вибір колірної гами, художньої техніки та манери зображення, визначення композиційного центру під час створення пейзажу. ❖ Розширення уявлень про роботу художника-дизайнера. Ознайомлення з поняттям малих архітектурних форм (ліхтарі, альтанки, фонтани, лави тощо). ❖ Різноманітність форм металевих виробів. Поняття про ковальське та ливарне мистецтво. Розвиток навичок створення ажурних витинанок. ❖ Поняття про оформлення вітрин як один із різновидів прикладного мистецтва. ❖ Прийоми групування різних за розміром та кольором предметів. ❖ Створення святкового настрою за допо- 	<p><i>Розуміє та розкриває (жестовими, за можливостями словесними, дактильним засобами та за допомогою вчителя):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • значення образотворчого мистецтва в житті людей; • важливість збереження пам'яток архітектури, історії, культури; • характер художніх образів мистецьких творів; інтерпретує їх (мовленнєвими й образотворчими засобами); • значення колірної гами, композиційних засобів і прийомів у передачі задуму автора; <p><i>Називає (письмово, жестово, за можливостями словесними, дактильним засобами) та має уявлення про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • види і жанри образотворчого мистецтва, його взаємозв'язок з іншими видами мистецтва; • основні виражальні засоби образотворчого мистецтва, специфічні інструменти, матеріали, художні техніки; • художні традиції рідного краю; <p>художнє конструювання та роботу художників-дизайнерів.</p> <p><i>Уміє (коротко письмово, жестовими, за можливостями словесними, дактильним засобами):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • інтерпретувати зміст творів образотворчого мистецтва, висловлювати естетичне ставлення до них; • втілювати власні почуття та думки у своїй практичній художній діяльності; • бачити (<i>при спрямуванні вчителя</i>) недо- 	
--	--	--	--

	<p>могою кольору та декору в багатоплановій тематичній композиції.</p> <p>Орієнтовні тематичні завдання (на вибір): «Український рушничок», «Мій рідний край», «Неначе писанка село», «Пам'ятки архітектури», «Старовинна споруда», «Парки, сквери, бульвари», «Садки цвітуть», «Чарівні ліхтарі», «Веселий фонтан», «Металеve мереживо міста (села)», «Вітрини магазинів», «Вулиця рідного села», «Святкове місто» (групова та колективна форми роботи), «Україна — моя Батьківщина» тощо.</p> <p>Матеріали та техніка виконання (на вибір). Гуаш, акварель, пастель, туш, воскові крейди, вугілля, фломастери, маркери, ручки, папір білий, кольоровий або тонований, картон та інші різнофактурні матеріали тощо. Аплікація, колаж, витинання, конструювання, паперопластика, графічні, живописні та змішані техніки.</p> <p>Узагальнення</p>	<p>ліки у своїй роботі; виправляти їх за допомогою вчителя.</p> <p><i>Дотримується:</i> правил культури роботи, гігієни та техніки безпеки під час виконання завдань на уроці й у самостійній художньо-творчій.</p>	
--	--	--	--

**Орієнтовний перелік творів образотворчого мистецтва,
 рекомендованих для сприймання учнями
 Графіка**

Шевченко Т. («Хата батьків ус. Кирилівка», цикл «Живописна Україна»); **Бей-хун С.** («Кінь»); **Боччоні У.** («Лебеді»); **Брак Ж.** («Голуби в польоті»); **Нольде Е.** («Портрет голови рибалки»); **Сеан Л.** («Фігура з півнем»); **Спакал Л.** («Циркові фургони»); **Спаццан Л.** («Кінь, що скаче»); **Пікассо П.** («Ваза з квітами», «Студія скульптора»); **Білібін І.** (ілюстрації до «Казки про царя Султана»); **Нарбут Г.** (ілюстрації до «Української абетки» та ін.); **Жук М.** («Хризантеми»); **Кульчицька О.** («Верби взимку», «Яблуньки», «Буря над Адріатичним морем», «Місяць на воді»; «Гуцульська забава», «Вівці», «Водяні лілії»); **Адамовиче,** (ілюстрації до твору М. Гоголя

«Вечори на хуторі біля Диканьки», цикли «У Седневі», «Дерева»); **Базилевич А.** («Еней»); **Ватагін В.** («Рись»); **Гніздовський Я.** («Бук», «Кіт», «Фламінго», «Папороть»); **Караффа-Корбут С.** (ілюстрації до творів С. Василь-ченка «Чарівна книжка», **Л.** Українки «Лісова пісня», **Т.** Шевченка «Кобзар»); **Дерегус М.** («Вітер»); **Касіян В.** («Дерева»); **Ковальчук В.** (ілюстрації до дитячих книжок); **Конончук С.** («Дерево кричить»); **Лебедев В.** («Жирафа»); **Левицький Л.** («Замріяна»); **Хейлік О.** («Золоті ворота», «Андріївська вулиця») та ін.

Живопис

Наскельний живопис в печерах Іспанії та Франції («Бізони», «Бици» й ін.); **Ван Гог** («Море в Сен-Марі», «Оливовий гай», «Соняхи», «Кипариси на тлі зоряного неба»); **Дега Е.** («Танцівниці», «Балерина»); **Леже Ф.** («Будівельники»); **Малевич К.** («Жниця»); **Марк Ф.** («Руді козулі», «Синій кінь»); **Моне К.** («Враження. Схід сонця»); **Пікассо П.** («Хлопчик із собакою», «Дівчинка на кулі»); **Сезан П.** («Натюрморт», «П'єро і Арлекін»); **Синьяк П.** («Порт з вітрильником», «Сосна в Сен-Тропе»); Айвазовський І. («Ранок», «Буря», «Крижані гори»); Шишкін І. («Серед долини рівної», «На Півночі дикій», «Корабельний гай»); **Васнецов В.** («Іван Царевич на сірому вовку», «Килим-самоліт», «Богатирі», «Три царівни підземного царства»); **Левітан І.** («Золота осінь», «Весна. Велика вода», «Березовий гай»); **Костанді К.** («Бузок»); **Дейнека О.** («На півдні», «Лижники»); **Машков І.** («Овочі і фрукти», «Гарбуз»); **Екстер О.** («Саломея»); **Реріх М.** («Заморські гості», «Гімалаї»); **Левицький М.** («Бици при заході сонця»); **Мурашко О.** («Дівчина в червоному капелюсі»); **Татлін В.** («Портрет художника»); **Труш І.** («Сосна над морем»); **Бойчук Т.** («Біля яблуні»); **Курилас О.** («На Гуцульщині»); **Ковжун П.** («Натюрморт»); **Кульчицька О.** («Дуб», «В обіймах снігу», «Верби після дощу», «Автопортрет», «Гуцулка Параня», «Соняшники», «Маки», «Гуцульське весілля», «У свято»); **Ерделі А.** («Молодиця», «Мукачевський замок»); **Козак Е.** («Ярмарок»); **А. Рілов** («У голубому просторі»); **Приймаченко М.** (серії робіт «Дивні звірі» та «Квіти»); **Яблонська Т.** («Ранок», «Зимовий день в Седневі», «Молода матір»); **Патик В.** («Коровай»); **Смольський Г.** («Мій Космач»); **Шишко С.** («Соняшники», «Проліски»); **Шовкуненко О.** («Повінь. Конча-Заспа»); **Бокшай І.** («Квітучі яблуні»); **Марчук І.** («До сонця осінь нахилилась»); **Андрущенко М.** («Святий Миколай»); **Гординський С.** («Музики»); **Демцю М.** («Човни»); **Добро - вольський Д.** («Морозний ранок», «Печерська Лавра. Зимовий ранок»); **Кравченко О.** («Осінь»); **Кузнецов П.** («Верблюди. Міраж»); **Кулішенко Ю.** («Весна», «Квітучий сад», «Маки в Карпатах») та ін.

Скульптура

Єгипетська статуя писця Каї; **Тутмос** («Нефертіті»); **Брак Ж.** («Журавлепо-дібна птаха»); **Ватагін В.** (скульптурні зображення тварин); **Дзиндра М.** («Музиканти»), **Єфімов І.** («Кішка»); **Манцу Дж.** («Дівчина, що стоїть»); **Крук Г.** («Бандурист»); **Нестеренко І.** («Юрій Змієборець» (рельєф)); **Липовка І.** («Олімпійський вогонь»); **Пінчук О.** («Переможець») та ін.

Декоративно-прикладне мистецтво

Давньогрецький вазопис; українські регіональні писанки, килими, рушники, вишивки, народний одяг та іграшка, приклади петриківського розпису; народна картина «Козак Мамай»; **Бахматюк О.** (керамічні вироби); **Шкрібляк Ю.** (художнє дерево); **Кульчицька О.** (замальовки народного одягу та його елементів, килими, проекти вибійки й декоративних шпалер); **Білокур К.** («Квіти за тином», «Сніданок», «Богданівські яблука»); **Білас М.** («Лебеді материнства», «Чотири пори року» — ткацтво); **Білоус Х.** (витинанки); **Муха М.** («Павич»); **Панко Ф.** («Павичі»); **Пата Т.** («Птах на калині», «Птахи у квітах»); **Приймаченко М.** («Пава на хмелю», «Соняшник життя», «Зелений слон»); **Сколоздра І.** («Чумацький шлях», «Веснянки», «Гуцульське мистецтво», «Український гопак» — розпис на склі); **Собачко-Шостак Г.** (народний розпис); **Хома П.** («Півник», «Горлиця», «Мамині квіти») та ін.

Архітектура

Єгипетські піраміди в Гізі; давньоримський Колізей; реконструкція Золотих воріт у Києві; замки, собори й палаци України та за кордоном; вежі Луцького й Острозького замків; дзвіниці соборів України; музеї народної архітектури і побуту; народне житло в різних історико-етнографічних районах України; «Ластівчине гніздо» у Гаспрі (Крим); Будинок з химерами в Києві; **Брейгель С.** («Вавилонська вежа»), **Беклемішева І.** («Кам'янець-Подільська фортеця»), **Вламінк М.** («Архітектурний пейзаж»); **Дровняк Н.** («Місто Криниця», «Автопортрет на фоні церкви»); **Кульчицька О.** («Дерев'яні церкви», «Перемишль зі сторони Засяння»); **Світославський С.** («Вітряк»); **Левченко П.** («Вітрячок», «Українське село»); **Сельський Р.** («Селище Рибаче») та ін.

Інтернет-ресурси на допомогу вчителю

- ❖ <http://www.oko.kiev.ua> — архітектура і краєзнавство України;
- ❖ <http://www.spadshina.com.ua> — українська спадщина;
- ❖ <http://prostir.museum/> — музейний простір України;
- ❖ <http://namu.kiev.ua/> — Національний художній музей України;
- ❖ <http://honchar.org.ua/pro-muzej/> — Український центр народної культури «Музей Івана Гончара»;
- ❖ <http://www.mundm.kiev.ua/> — Національний музей українського народного декоративного мистецтва;
- ❖ <http://www.derev.org.ua/index.html> — дерев'яні храми України;
- ❖ <http://hutsul.museum/> — Національний центр народного мистецтва Гуцульщини і Покуття;
- ❖ <http://www.artofukraine.com> — сучасне мистецтво українських художників;
- ❖ http://www.louvre.fr/llv/commun/home_flash.jsp — Лувр (Париж, Франція);
- ❖ <http://www.metmuseum.org> — Метрополітен (Нью-Йорк, США);
- ❖ <http://www.hermitagemuseum.org/> — Ермітаж (Санкт-Петербург, Росія);
- ❖ <http://www.khm.at/> — Музей історії мистецтва (Відень); <http://smallbay.ru/default.html> — Віртуальний музей живопису;
- ❖ <http://staratel.com/> — напрями живопису;
- ❖ <http://www.abc-people.com/typework/paint/index.htm> — мистецтво живопису, художники;
- ❖ <http://artclassic.edu.ru/catalog.asp> — колекція «Світова художня культура»;
- ❖ <http://www.artclass.lviv.ua> — журнал «Артклас», статті про мистецтво;
- ❖ <http://artdic.ru/index.htm> — словник образотворчого мистецтва; художники;
- ❖ <http://www.brainart.ru/vocabulary/19/stil.php> — словник з мистецтва й архітектури.

Укладачі: В.В. Литвинова, старший науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

І.М. Родименко, завідувача кафедрою корекційної педагогіки Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. (Ірина Миколаївна)

О.О. Базилевська, старший викладач кафедри корекційної педагогіки Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. (Оксана Олександрівна)